

מבט על, גיליון 645, 18 בדצמבר 2014

פניית הפלסטינים למועצת הביטחון – משמעויות פנימיות ובינלאומיות לישראל

שמעון שטיין ושלמה ברום

החלטתו של נשיא הרשות הפלסטינית, מחמוד עבאס, לפנות למועצת הביטחון של האו"ם בבקשה להעביר החלטה שתקבע לוח זמנים לנסיגה ישראלית מהשטחים עד סוף 2017 וכי תכיר במדינה הפלסטינית בגבולות '67 שבירתה מזרח ירושלים, אילצה מדינות במזרח התיכון ובזירה הבינלאומית להעלות שוב את סוגיית הסכסוך הישראלי-פלסטיני לראש סדר היום. באופן בלתי נמנע, התפתחות זו העלתה גם לראש סדר היום הציבורי בישראל את סוגיית התהליך המדיני עם הפלסטינים וכן את היחסים בין ישראל לארצות הברית בהקשר זה. כתוצאה מכך, התהליך המדיני אמור להיות מוקד לשיח ער במסגרת מערכת הבחירות בישראל. את החלטת אש"ף לפנות למועצת הביטחון יש לראות כתוצאה משולבת של הקיפאון הנמשך בתהליך המדיני; כישלון של סבב השיחות האחרון בין ישראל לפלסטינים, שהוביל מזכיר המדינה ג'ון קרי; וכן התחושה, שפריצת דרך מדינית אינה נראית באופק (אשר רווחה בקרב הפלסטינים עוד לפני ההחלטה בדבר הקדמת הבחירות בישראל) וההערכה שממשלת ישראל אינה פרטנר להסכם. בה בעת, מדובר בניסיון של עבאס לנצל את ההסלמה במתיחות ובאלימות בין ישראל והפלסטינים (אמנם בתקווה שהאירועים לא יצאו מכלל שליטה ויהיו ניצוץ שיצית התלקחות רבת) לקידום האסטרטגיה, שנועדה להביא להכרה בינלאומית במדינה הפלסטינית ולכפיית פתרון על ישראל – גם ללא משא ומתן ישיר עמה. לאווירה המתוחה בין ישראל לפלסטינים תורמות גם התקריות הקשורות בהר הבית. אלה, על רקע היעדר תגובה מצד ממשלת ישראל לפעילותם של פוליטיקאים מחוגי הימין באתר, מתפרשות כביטוי לכוונה ישראלית לשנות את הסטטוס קוו ארוך השנים במקום. יתר על כן, מיקוד תשומת הלב בירושלים דחף את ירדן, הרואה את עצמה כשומרת האתר, לנקוט שורת צעדי תגובה. ביניהם: החזרת שגרירה בישראל להתייעצויות, כינוס פסגת חירום בעמאן לדיון בסוגיה, ומתוקף חברותה במועצת הביטחון – גם גיבוי לתנופה הדיפלומטית הפלסטינית באו"ם.

ממשלת ישראל הגיבה לצעד הפלסטיני במועצת הביטחון במאמץ דיפלומטי אינטנסיבי, שתכליתו לסכל את המהלך ובמרכזו ניסיון לשכנע את הממשל האמריקאי להטיל וטו על הצעת ההחלטה הפלסטינית ועל כל ניסוח אחר שלה, שחברות מועצת הביטחון יבקשו לגבש. על רקע זה נסע ראש הממשלה בנימין נתניהו לרומא, לפגישת חרום מיוחדת עם מזכיר המדינה קרי. תוצאותיה של הפגישה עדיין אינן ידועות, שכן לא נמסרה בסיומה הודעה פומבית. ברקע הדברים יש לזכור, כי לבד מעצם הרצון לזכות בהכרה ובתמיכה בינלאומיות, המהלך הפלסטיני במועצת הביטחון נועד לאתגר את ארצות הברית ובפרט לבחון האם בכוונתה להמשיך במדיניות המסורתית של הטלת וטו על הצעות החלטה בנושא הסכסוך הישראלי-פלסטיני.

במטרה לחלץ את ארצות הברית מהדילמה, שוקדות צרפת, בריטניה וגרמניה על הצעת החלטה, שתאפשר לארצות הברית להימנע מהטלת וטו. הצעה זו אמורה להתמקד בעקרונות לפתרון הסכסוך ברוח אלה שהמזכיר קרי ניסה להשיג הסכמה לגביהם במהלך סבב השיחות האחרון בין ישראל לפלסטינים ולהגדיר לוח זמנים של שנתיים להשלמת המשא ומתן על הסדר קבע בין הצדדים. כן יצוין, כי היוזמה האירופית תואמת את האווירה שנוצרה לאחרונה באירופה, ועיקרה – גל של החלטות להכיר במדינה הפלסטינית, שהתקבלו על ידי ממשלות ובפרלמנטים אירופים שונים.

משמעויותיהן של התפתחויות אלה אינן מבוטלות, גם אם בשלב זה לא ברור כיצד יסתיים ומה תהיינה תוצאותיו המעשיות של המהלך הדיפלומטי הפלסטיני.

החלטתו של נתניהו לפזר את הממשלה וללכת לבחירות מעמידה את הממשל האמריקאי בפני התלבטות לגבי החלטה בעניין, על השלכותיה האפשריות על מערכת הבחירות בישראל. מדיווחים בתקשורת ניתן ללמוד על ויכוח המתנהל בתוך הממשל בנושא. יש המצדדים בדבקות במדיניות של הטלת וטו, כדי לא לספק עילה לנתניהו ולחוגי הימין בישראל להרים על נס את נוסחת "העולם כולו נגדנו" במטרה למשוך קולות לימין. אחרים אינם חוששים מההשפעה של אי-הטלת וטו על מגמות ההצבעה בישראל, אם ההצעה שתוגש להצבעה במועצת הביטחון תהיה כזו שארצות הברית תוכל להשלים עמה. לתפיסתם, יש לנהל משא

ומתן עם שלוש המדינות האירופאיות המובילות על אודות נוסח ההצעה. מזכיר המדינה קרי מצדו, אמר, כי לארצות הברית "לא תהיה בעיה עם 'הצעה מתחשבת'".

סוגיית ההתערבות האמריקאית במערכת הבחירות בישראל אינה חדשה. הפעם, נוסף לה נופך הקשור למערכת היחסים המעוררת בין הנשיא ברק אובמה לבין ראש הממשלה נתניהו. (ניתן לשער, שהנשיא וצוות הבית הלבן זוכרים את התערבותו של נתניהו עצמו במערכת הבחירות, שבה זכה הנשיא בתקופת כהונה שנייה, לטובת יריבו). יהיו שיקוליו של הממשל האמריקאי אשר יהיו, ניתן לטעון, כי להימנעות אמריקאית מהטלת וטו על הצעת החלטה, שהנוסח שלה יהיה תוצאה של דיאלוג בין המדינות האירופיות לארצות הברית, יכולה להיות השפעה חיובית על מערכת הבחירות בישראל. זאת, משום שהימנעות זו תחייב את המפלגות המתמודדות במערכת הבחירות, כמו גם את הציבור הישראלי בכלל, להתמודד עם משמעויותיה ועם החלטת מועצת הביטחון שתקבע פרמטרים לדיון בהסדר קבע. כל זאת, בניגוד למערכת הבחירות הקודמת, שהתמקדה בנושאים חברתיים וכלכליים ואשר במסגרתה נמנעו מפלגות והציבור מהידרשות לסוגיה המרכזית של היחסים בין ישראל לפלסטינים.

בהקשר הדיון הציבורי, המתנהל לקראת הבחירות בישראל, חשיבות רבה נודעת גם לעיסוק ביחסים בין ישראל לארצות הברית, הציבור הישראלי יצטרך להכריע עקרונית בין שתי תפיסות מתנגשות. האחת רואה במערכת היחסים בין המדינות רכיב מרכזי בעוצמה האסטרטגית של ישראל ובכושר ההרתעה שלה. מכאן המחשבה, כי על מנהיג שפגע ביחסים ביניהן "להיענש" (כפי שאירע לראש הממשלה יצחק שמיר, שהובס על ידי יצחק רבין בבחירות שהתקיימו ב-1992). התפיסה השנייה רואה במדינת ישראל "עם לבדד ישכון" וגורסת, כי חיכוכים עם מדינות העולם משקפים אנטישמיות גנרית הקיימת בהן. הדוגלים בתפיסה זו יתמכו במנהיג פוליטי, שיבטיח להדוף לחצים בינלאומיים ולהתנגד לכוונה מצד אומות העולם לכפות על ישראל מדיניות ומהלכים, הנתפסים כבעייתיים מבחינתה.

אם לאחר הבחירות תוקם ממשלת קואליציה שתהיה מעוניינת במשא ומתן תכליתי עם הפלסטינים, היא תוכל להסתייע בהצעת החלטה של מועצת הביטחון ולגשת לדיון בסוגיות הליבה של הסכסוך, בהסתמך על התקדמות שהייתה בסבבים קודמים של השיחות. זאת, בניגוד למתכונת, שהייתה מקובלת עד כה, שלפיה כל ממשלה בישראל התחילה את הדיון מנקודת האפס. כתוצאה מכך, ממשלות ישראל נדרשו להכרעה בשאלות המהות רק לקראת סוף דרכן – מה שעורר ספק לגבי יכולתן לממש הסכמות ולעמוד בהתחייבויותיהן.